

มุมมองของหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ต่อเยอรมนี ระหว่าง พ.ศ. 2457 – 2460
Views of Prince Traidos Prabandh towards Germany between 1914 and 1917

วัศพล ธรรมรักษา^{1*}

Wasapol Thumruksa

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Arts, Silpakorn University

(Received 22/08/2024, Revised 25/09/2024, Accepted 31/10/2024)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองต่อเยอรมนีของหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ อัครราชทูตสยามประจำกรุงเบอร์ลิน ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 เนื่องจากหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ทรงมีบทบาทสำคัญในการส่งข่าวสารจากฝ่ายเยอรมนีเข้ามาในสยาม ซึ่งในขณะนั้นข่าวสารที่เผยแพร่เข้ามาในสยามจะมาจากฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นส่วนใหญ่ โดยผู้เขียนได้ทำการศึกษาหลักฐานชั้นต้น ได้แก่ เอกสารกระทรวงการต่างประเทศสยามในสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ รวมทั้งเอกสารชั้นรองที่เกี่ยวข้องด้วยระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่าหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ทรงมีความเป็นกลางในการรายงานข่าวสารจากประเทศเยอรมนี ไม่ได้ทรงเอนเอียงเข้าข้างเยอรมนีแต่อย่างใด

คำสำคัญ: หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์, สยาม, เยอรมนี, สงครามโลกครั้งที่ 1

Abstract

This paper studied the views towards Germany of Prince Traidos Prabandh. Minister of Siam at the Siamese Embassy in Berlin, Germany during World War I. Prince Traidos Prabandh was an important channel which news from Germany could spread into Siam because at that time Siam mostly received news from the Allied side. The data were collected from both primary sources, including documents from the Siamese Ministry of Foreign Affairs in the National Archives of Thailand and related secondary sources. After that, the data was studied by historical methods. The findings showed that Prince Traidos Prabandh was not biased towards Germany. He was also neutral in reporting news from Germany.

Keywords: Prince Traidos Prabandh, Siam, Germany, World War I

¹ นักศึกษาหลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (Doctoral student in the Doctor of Philosophy Program in History, Faculty of Arts, Silpakorn University), E-mail: Wasapol.thum@gmail.com

* Corresponding Author

1. บทนำ

การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ประเทศคู่สงครามในสงครามโลกครั้งที่ 1 (World War I) ระหว่าง พ.ศ.2457 - 2461 นำมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยประเทศคู่สงครามทั้งฝ่ายสัมพันธมิตร (Allied Powers) ที่มีอังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย เป็นผู้นำ กับฝ่ายมหาอำนาจกลาง (Central Powers) ที่มีเยอรมนี และออสเตรีย-ฮังการี เป็นผู้นำ ต่างเสนอข่าวโฆษณาชวนเชื่อโจมตีซึ่งกันและกัน เช่น เยอรมนีได้เสนอข่าวโฆษณาชวนเชื่อโจมตีประเทศอังกฤษ โดยพยายามสร้างภาพอังกฤษให้เป็นประเทศขี้โกง (Perfidious Albion) ที่กระหายสงคราม จากกรณีที่อังกฤษเป็นฝ่ายประกาศสงครามกับเยอรมนีก่อน รวมถึงกรณีที่อังกฤษทำการปิดล้อมเยอรมนีทางทะเล นอกจากนี้เยอรมนียังสร้างภาพการที่อังกฤษนำกองกำลังทหารจากอาณานิคมมาร่วมรบในยุโรป ว่าเปรียบเสมือนการนำพวกบ้านป่าเมืองเถื่อน (Savage) มาเข้าร่วมสงครามของกลุ่มประเทศอารยะ (Civilized Warfare) ขณะที่อังกฤษก็พยายามสร้างภาพเยอรมนีให้เป็นผู้ร้าย มีการให้ความหมายของสงครามโลกครั้งที่ 1 ว่าเป็นสงครามระหว่างฝ่ายดีและฝ่ายชั่วร้าย ด้วยการให้นิยามสงครามโลกครั้งที่ 1 ว่า “สงครามของไกเซอร์” (Kaiser War) เพื่อชี้ชวนให้เห็นว่าเยอรมนีเป็นจุดเริ่มต้นของสงคราม นอกจากนี้อังกฤษยังสร้างภาพความโหดร้ายของทหารเยอรมันที่กระทำความรุนแรงต่อพลเรือนชาวเบลเยียม รวมถึงทำลายศาสนสถานด้วย มีการเรียกเยอรมนีว่า “ฮัน” (The Hun) เหมือนชนเผ่าฮัน ซึ่งเป็นชนเผ่าอนารยชนเร่ร่อนที่เคยรุกรานดินแดนในยุโรปในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 5 เป็นต้น (คิวพล ชมภูพันธ์, 2564, 167-169)

ในส่วนของการโฆษณาชวนเชื่อภายในสยาม ฝ่ายสัมพันธมิตรมีความได้เปรียบมากกว่าเยอรมนี เนื่องจากดินแดนโดยรอบสยามล้วนแต่เป็นอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส อีกทั้งสายโทรเลขของเยอรมันยังถูกตัดขาดด้วย ส่งผลให้หนังสือพิมพ์ในสยามสามารถรับข่าวได้จากสำนักข่าวรอยเตอร์ (Reuter) ของอังกฤษและสำนักข่าวฮาวาส (Havas) ของฝรั่งเศสเท่านั้น ไม่สามารถรับข่าวจากสำนักข่าวโอสต์อาเซียติชเชอร์ลรอยด์ (Ostasiatischer Lloyd) ของเยอรมนีได้ (โรจน์ จินตมาศ, 2531, 50, 63 – 64) จำนวนหนังสือพิมพ์ของฝ่ายสัมพันธมิตรในสยามยังมีมากกว่าหนังสือพิมพ์ของเยอรมนีด้วย โดยในช่วงเวลาที่สงครามโลกครั้งที่ 1 เริ่มต้นขึ้นในกรุงเทพฯ มีหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ฉบับ แต่ไม่มีหนังสือพิมพ์ภาษาเยอรมันเลย ต่อมาชาวเยอรมันในสยามได้จัดตั้งหนังสือพิมพ์อุมschau (Umschau) ขึ้นเพื่อเผยแพร่ข่าวสารในมุมมองของเยอรมนี แต่จำนวนหนังสือพิมพ์เยอรมันก็ยังน้อยกว่าของฝ่ายสัมพันธมิตรมาก (เฮลล์, 2560, 42) นอกเหนือจากข่าวหนังสือพิมพ์แล้ว รัฐบาลสยามยังได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ 1 อีกช่องทางหนึ่งจากทูตสยามในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสถานทูตสยามส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร ส่งผลให้ข่าวสารที่สยามได้รับจากทูตที่ประจำอยู่ในประเทศเหล่านี้ เช่น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรัญศุภคดี กฤดากร อัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีส พระยาสุธรรมเมตรี อัครราชทูตสยามประจำกรุงลอนดอน หลวงภาษาปริวัตร อุปทูตสยามประจำกรุงโตเกียว เป็นต้น ล้วนแต่เป็นโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายสัมพันธมิตรเช่นกัน (โรจน์ จินตมาศ, 2531, 64) มีเพียงหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ อัครราชทูตสยามประจำกรุงเบอร์ลิน เท่านั้นที่ประจำอยู่ในประเทศฝ่ายมหาอำนาจกลาง ด้วยเหตุนี้หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์จึงมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่โฆษณาชวนเชื่อของเยอรมนีในสยาม เนื่องจากรัฐบาลเยอรมันสามารถส่งข่าวสารต่าง ๆ ให้สถานทูตสยาม ณ กรุงเบอร์ลินได้โดยตรง เพื่อให้หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ส่งข่าวสารดังกล่าวต่อมายังกระทรวงการต่างประเทศสยาม โดยส่งผ่านทางเดนมาร์ก ซึ่งเป็นประเทศเป็นกลางอีกต่อหนึ่ง (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2552, 51)

ด้วยเหตุที่หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์มีบทบาทสำคัญในการโฆษณาชวนเชื่อของเยอรมนีในสยาม การศึกษา มุมมองของหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ต่อเยอรมนีจึงมีความสำคัญ เพราะหากหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ทรง

นิยมเยอรมนีด้วย ก็จะช่วยให้การเผยแพร่โฆษณาชวนเชื่อของเยอรมนีสามารถทำได้สะดวกมากขึ้น แต่ถ้าหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ทรงมีมุมมองต่อเยอรมนีในด้านลบ ก็ยังเป็นการยากที่จะโน้มน้าวให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทวะวงศ์วโรปการ (พระยศในขณะนั้น) เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศสยาม รวมทั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเชื่อถือข่าวสารจากเยอรมนีได้ อย่างไรก็ตาม งานศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสยามในสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ผ่านมายังไม่ได้มีการศึกษามุมมองของหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ต่อเยอรมนีโดยละเอียดมาก่อน โดยงานของ มานิจ ชุมสาย (2519) และงานของ เพ็ญศรี ด้ก (2554) ได้กล่าวถึงบทบาทของหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ในสงครามโลกครั้งที่ 1 ไว้เฉพาะในส่วนของการเป็นผู้ยื่นเอกสารการประกาศสงครามของสยามกับนายอาร์ทัวร์ ซิมเมอร์มันน์ (Arthur Zimmermann) เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศของเยอรมนี หลังจากสยามประกาศสงครามกับเยอรมนี เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2460 แล้วเท่านั้น ขณะที่งานของ โรจน์ จินตมาศ (2531) ได้มีการศึกษาพระประวัติของหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ และเสนอว่าการที่ทรงเป็นโอรสของกรมพระเทวะวงศ์ฯ ประกอบกับการที่ทรงได้รับการศึกษาจากอังกฤษและฝรั่งเศส ส่งผลให้ทรงมีแนวความคิดเกี่ยวกับการต่างประเทศที่ประนีประนอมกับอังกฤษและฝรั่งเศส ไม่ได้ทรงเอนเอียงตามการโฆษณาชวนเชื่อของเยอรมนี นอกจากการศึกษาพระประวัติของหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์แล้ว โรจน์ยังได้ตั้งข้อสังเกตถึงรายงานบางฉบับของหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ที่ส่งถึงกระทรวงการต่างประเทศสยาม ซึ่งหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ทรงแสดงความคิดเห็นต่อเยอรมนีในแนวทางที่ตรงข้ามกัน เช่น รายงานฉบับลงวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2457 ที่ทรงชื่นชมความพร้อมเพรียงของชาวเยอรมันที่สนับสนุนการทำสงครามต่างจากรายงานของทูตสยามประจำประเทศอื่น ๆ ในช่วงเวลาเดียวกันที่มีมุมมองต่อเยอรมนีในแง่ลบ และรายงานฉบับลงวันที่ 23 กันยายน พ.ศ.2459 ที่ทรงวิจารณ์การที่เยอรมนีใช้เรือดำน้ำจมเรือสินค้าของประเทศเป็นกลาง แต่โรจน์ไม่ได้อธิบายเชื่อมโยงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงมุมมองของหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ต่อเยอรมนีในรายงานดังกล่าวแต่อย่างใด นอกจากนี้ยังมีงานของ ศิวพล ชมภูพันธ์ (2560) ที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของกลุ่มผู้นิยมเยอรมนีในสยาม โดยศิวพลได้ศึกษารายงานของหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ ฉบับลงวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2457 และเสนอว่าหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ทรงเอนเอียงไปทางฝ่ายเยอรมนี อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าการศึกษาเฉพาะพระประวัติช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ของหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ หรือการศึกษาเฉพาะรายงานที่พระองค์ส่งถึงกระทรวงการต่างประเทศสยาม ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 เพียงฉบับเดียว ยังไม่เพียงพอที่จะสรุปชี้ชัดมุมมองของพระองค์ต่อเยอรมนีได้

วัตถุประสงค์ของบทความนี้จึงต้องการศึกษามุมมองของหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ต่อเยอรมนีระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ตั้งแต่ช่วงเวลาที่เกิดสงครามขึ้นใน พ.ศ.2457 ถึงช่วงเวลาที่สยามเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรใน พ.ศ.2460 ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการีสิ้นสุดลง รวมทั้งหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ต้องทรงเดินทางออกจากเยอรมนีด้วย โดยศึกษาจากทั้งพระประวัติช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ของหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ และรายงานที่พระองค์ส่งจากสถานทูตสยาม ณ กรุงเบอร์ลิน ถึงกระทรวงการต่างประเทศสยาม ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ระหว่าง พ.ศ. 2457 – 2460

2. พระประวัติของหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ ช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1

หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ประสูติเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ.2426 ทรงเป็นพระโอรสของกรมพระเทวะวงศ์ฯ กับหม่อมละม้ายราชินีกุล (สกุลเดิม ชูโต) ได้รับพระราชทานนามหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ยังทรงพระเยาว์ ได้ประทับอยู่ในพระตำหนักของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินี ทรงได้รับการศึกษาขั้นต้นที่พระตำหนักสวนกุหลาบและโรงเรียนราชกุมารหน้าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง และได้ตามเสด็จรับใช้ใกล้ชิดสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช

เจ้าฟ้ามหาวชิรมหิศ ส่งผลให้พระองค์มีความคุ้นเคยกับขนบธรรมเนียมราชประเพณีเป็นอย่างดี ต่อมาใน พ.ศ. 2438 หม่อมเจ้าไทรทศประพันธ์ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ ที่โรงเรียนประณต่าบรอตติงตัน ไกล์ไบรตัน และโรงเรียนมัธยมแฮร์โรว์ตามลำดับ ก่อนจะทรงศึกษาต่อที่วิทยาลัยตรีนิตี (Trinity College) มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (University of Cambridge) จนสำเร็จการศึกษา แผนกภาษารุ่นกลาง (ภาษาฝรั่งเศสและภาษาเยอรมัน) ใน พ.ศ. 2447 หลังจากนั้นก็เสด็จไปศึกษาต่อวิชาการ ทูตที่โรงเรียนวิชาข้าราชการพลเรือน (Ecole des Sciences Politiques) กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส จนสำเร็จการศึกษาใน พ.ศ. 2449 หลังเสด็จกลับจากยุโรป หม่อมเจ้าไทรทศประพันธ์เริ่มรับราชการใน กระทรวงการต่างประเทศ ตำแหน่งผู้ช่วยชั้นที่ 1 ในกองที่ปรึกษา ก่อนจะได้เลื่อนตำแหน่งเป็นเลขานุการชั้น 2 และเป็นข้าหลวงปักปันเขตแดนตามสนธิสัญญาระหว่างไทยและฝรั่งเศสฉบับวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2450 ระหว่างนี้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยทรงเล็งเห็นความสามารถด้านการต่างประเทศของหม่อมเจ้าไทรทศประพันธ์ และทรงอยากให้เรียนรู้การปกครองบ้านเมืองเพิ่มเติมด้วย จึงกราบบังคมทูลขอพระราชทานหม่อมเจ้าไทรทศประพันธ์ไปเป็นเลขานุการประจำตัวเสนาบดีใน พ.ศ. 2451 หม่อมเจ้าไทรทศประพันธ์อยู่ในตำแหน่งนี้จนถึง พ.ศ. 2452 ก็ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นปลัดมณฑลปราจีนบุรีจนถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2453 จึงทรงย้ายกลับมารับราชการในกระทรวงการต่างประเทศตามเดิม ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้าไทรทศประพันธ์ เป็นอัครราชทูตสยาม ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา และในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2456 ก็โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายไปเป็นอัครราชทูตสยาม ณ กรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี โดยทำหน้าที่อัครราชทูตประจำกรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย-ฮังการี และกรุงโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์กในเวลาเดียวกันด้วย (เพ็ญศรี ติก, 2554, 233 - 234)

จากพระประวัติโดยย่อนี้ ผู้เขียนเห็นด้วยกับงานของ โรจน์ จินตมาศ (2531) ว่าหม่อมเจ้าไทรทศประพันธ์ น่าจะไม่ได้ทรงนิยมเยอรมนีมาก่อน ด้วยเหตุผลนอกเหนือจากการที่ทรงเป็นพระโอรสของกรมพระเทวะวงศ์ฯ แล้วยังมีปัจจัยจากการที่หม่อมเจ้าไทรทศประพันธ์ทรงสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส ไม่ใช่เยอรมนี โดยทรงศึกษาภาษาเยอรมันที่ประเทศฝรั่งเศส ส่งผลให้แม้จะทรงมีความรู้สามารถปฏิบัติงานในประเทศเยอรมนีได้ แต่ก็ไม่ได้ทรงมีความผูกพันกับประเทศเยอรมนีมาก่อน ต่างจากพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ที่สำเร็จการศึกษาจากเยอรมนีโดยตรง ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นชัยนาทนเรนทร ซึ่งในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ทั้งสองพระองค์ ได้ถูกเพ่งเล็งว่าอาจทรงเอนเอียงไปทางฝ่ายเยอรมนี (เทพ บุญตานนท์, 2559, 189) แต่ไม่ปรากฏว่ามีการตั้งข้อสงสัยลักษณะเดียวกันกับหม่อมเจ้าไทรทศประพันธ์โดยบุคคลร่วมสมัยแต่อย่างใด มีเพียงข้อสงสัยจากฝ่ายสัมพันธมิตรเกี่ยวกับนโยบายของสยามที่ยังให้อัครราชทูตที่เป็นพระโอรสของเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศสยามประจำอยู่ในประเทศเยอรมนีต่อไปตามปกติเท่านั้น (ราตรี วานิชลักษณ์, 2519, 188)

3. มุมมองของหม่อมเจ้าไทรทศประพันธ์ต่อเยอรมนี ระหว่าง พ.ศ. 2457 – 2460

ในช่วงเวลาที่สยามยังดำเนินนโยบายเป็นกลางในสงครามโลกครั้งที่ 1 ระหว่าง พ.ศ. 2457 – 2460 หม่อมเจ้าไทรทศประพันธ์ ทรงส่งรายงานข่าวสารต่าง ๆ จากเยอรมนีมายังกระทรวงการต่างประเทศสยามอย่างต่อเนื่อง เอกสารที่ทรงส่งมาประกอบด้วยรายงานของพระองค์เอง เอกสารราชการของเยอรมนี ข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์เยอรมัน เป็นต้น อย่างไรก็ตามงานศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสยามในสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ผ่านมา มักให้ความสนใจเฉพาะรายงานฉบับแรกที่หม่อมเจ้าไทรทศประพันธ์ส่งถึงกระทรวงการต่างประเทศสยาม

ลงวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2457 เพียงฉบับเดียว เนื่องจากมีเนื้อหาเกี่ยวกับเยอรมนีในเชิงบวกต่างจากแหล่งข่าวอื่น ๆ ที่เสนอข่าวเกี่ยวกับเยอรมนีในแง่ลบ ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า

“ข้าพระพุทธเจ้าสังเกตเห็นความพร้อมเพรียงของเยอรมันในการสงครามครั้งนี้ เป็นที่น่าชมเชยมาก จะไป ณ ที่แห่งใดแห่งใดก็เห็นแต่เขากลมเกลียวกันประกอบการอุดหนุนไปในทางที่จะให้การสงครามของเขามีผลสำเร็จแต่อย่างเดียวนั้น อีกประการหนึ่งคนที่เข้ามาเป็นทหาร ได้รับเครื่องแต่งตัวแลสิ่งประกอบในการกองทัพ บริบูรณ์ใสสะอาดแลสม่อท้วหน้ากันหมด ไม่มีสิ่งใดสกุดในตาเลยทั้งในบ้านเมืองก็มีความเรียบร้อยตลอด” (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2457)

ในรายงานฉบับเดียวกันนี้หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ยังกล่าวถึงความเป็นอยู่ของชาวสยามในเยอรมนี ว่ามีความเรียบร้อยเป็นปกติ แม้จะได้รับการรบกวนจากชาวเยอรมันเนื่องจากเข้าใจผิดว่าเป็นคนญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศคู่สงครามของเยอรมนีบ้าง แต่ก็เป็นเรื่องเล็กน้อยเท่านั้น ไม่มีความเสียหายร้ายแรงอะไร ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า

“ถึงว่าจะได้รับความรบกวนจากพวกราษฎรเยอรมันโดยเข้าใจผิดว่าเป็นญี่ปุ่นบ้าง ก็เป็นการแต่เล็กน้อยธรรมดาในระหว่างศึกสงครามย่อมจะเป็นอย่างนั้น ห้ามเหตุขึ้นชื่อเป็นข้อเสียหายอย่างใดไม่ จึงนับได้ว่าคนไทยอยู่ที่เยอรมันมีความเรียบร้อยเป็นปกติด้วยกันทั้งสิ้น” (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2457)

แม้หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์จะทรงแสดงความคิดเห็นชื่นชมเยอรมนีในรายงานฉบับดังกล่าว แต่ผู้เขียนเห็นต่างจากงานของ ศิวพล ชมภูพันธ์ (2560) ที่เสนอว่าหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ทรงนิยมเยอรมนี โดยผู้เขียนเห็นว่าในรายงานฉบับดังกล่าว หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์อาจรายงานข่าวสารตามที่พระองค์ทรงพบเห็นในช่วงเวลาดังกล่าวเท่านั้น เนื่องจากเมื่อเยอรมนีเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 1 ชาวเยอรมันทุกภาคส่วนก็ได้สนับสนุนการเข้าร่วมสงครามอย่างท่วมท้นจนถูกเรียกว่าเป็น “จิตวิญญาณแห่ง ค.ศ.1914” (Spirit of 1914) การที่หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์แสดงความคิดเห็นชื่นชมความพร้อมเพรียงในการทำสงครามของชาวเยอรมัน จึงไม่เป็นการกล่าวเกินจริงแต่อย่างใด นอกจากนี้เมื่ออ่านรายงานฉบับอื่น ๆ ของพระองค์ประกอบกัน ก็จะได้เห็นว่าเมื่อสถานการณ์สงครามเปลี่ยนแปลงไป พระองค์ก็ทรงรายงานข่าวสารมาตามความจริง ไม่ได้ทรงปิดบังข่าวสารหรือแสดงท่าทีเข้าข้างเยอรมนีแต่อย่างใด อีกทั้งในกรณีที่ทรงเห็นว่าเยอรมนีทำสงครามด้วยวิธีการที่ผิดกฎหมายระหว่างประเทศ ก็ทรงแสดงความคิดเห็นวิจารณ์เยอรมนีตามตรง มีตัวอย่างได้แก่

ในรายงานฉบับลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2457 (ค.ศ. 1915) ซึ่งหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ส่งถึงกระทรวงการต่างประเทศสยามหลังเยอรมนีประกาศใช้นโยบายสงครามเรือดำน้ำโดยไม่มีขีดจำกัด (Unrestricted Submarine Warfare) เพื่อตอบโต้การปิดล้อมทางทะเลของอังกฤษ โดยเยอรมนีกำหนดให้น่านน้ำรอบเกาะอังกฤษและไอร์แลนด์เป็นเขตสงคราม เรือสินค้าที่เข้ามาในบริเวณนี้จะถูกทำลายโดยไม่มี การแจ้งเตือนล่วงหน้า นโยบายดังกล่าวของเยอรมนีเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายระหว่างประเทศที่กำหนดให้เรือรบต้องแจ้งเตือนเรือสินค้าล่วงหน้า รวมทั้งให้เวลาลูกเรือและผู้โดยสารสละเรือก่อนที่จะจมเรือด้วย โดยในรายงานฉบับดังกล่าว หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ก็ได้ทรงวิจารณ์นโยบายของเยอรมนีว่า “... เป็นวิธีอย่างร้ายแรง ซึ่งไม่เคยมีตัวอย่างมาในพงษาวดารของการรบพุ่งทางทะเลเลยตามขนบธรรมเนียมที่อนุญาติกันในกฎหมายระหว่างประเทศ ...” (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2457 – 2458)

ในส่วนของความเป็นอยู่ของชาวสยามในเยอรมนี เมื่อเวลาผ่านไปแล้วปรากฏว่าชาวสยามเริ่มถูกรบกวนจากชาวเยอรมันมากขึ้น เนื่องจากถูกเข้าใจผิดว่าเป็นชาวญี่ปุ่น หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ก็ทรงรายงานเหตุการณ์มาตามความจริงเช่นกัน ดังปรากฏข้อความในรายงานฉบับลงวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ.2458 ตอนหนึ่งว่า

“... พวกไทยเราซึ่งอยู่ในประเทศเยอรมันนี้ได้รับความลำบากต่าง ๆ โดยที่ถูกล่าว่าเปนชาวญี่ปุ่นซึ่งชาวเยอรมันมีความโกรธเคืองมาก พลอยถูกตำว่าขู่เข็ญแลรบกวन्दด้วยจนถึงกับบางที่ถูกทำร้ายร่างกาย แลถูกระวางสงไสยหาว่าเปนคนสอดแนม (Spy) ...” (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2458 – 2460)

ในรายงานฉบับวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2459 หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ทรงรายงานเกี่ยวกับคำปราศรัยของนายเทโอบัลด์ ฟอน เบทมันน์ ฮอลล์เวก (Theobald von Bethmann Hollweg) อัครมหาเสนาบดีของเยอรมนี ที่มีเนื้อหาตอบโต้คำปราศรัยของเซอร์เอ็ดเวิร์ด เกรย์ (Sir Edward Grey) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอังกฤษ เกี่ยวกับต้นเหตุของสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ไม่ได้ทรงคล้อยตามคำปราศรัยของนาย ฟอน เบทมันน์ ฮอลล์เวก ทั้งหมดแต่อย่างใด แต่ได้ทรงตั้งข้อสังเกตถึงเนื้อหาในคำปราศรัยบางประเด็นที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงที่หนังสือพิมพ์เยอรมันเคยเสนอข่าวก่อนหน้านั้นด้วย (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2459)

ในรายงานฉบับวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2460 หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ทรงรายงานเรื่องที่พระองค์เสด็จไปพบนาย ฟอน เดมบุชเช (Herr von dem Busche) ปลัดกระทรวงการต่างประเทศเยอรมัน และระหว่างที่พูดคุยกันอยู่ นาย ฟอน เดมบุชเชได้ถือโอกาสโฆษณาชวนเชื่อเกี่ยวกับความสำเร็จของปฏิบัติการเรือดำน้ำของเยอรมัน โดยอ้างว่าสามารถจมเรือของฝ่ายสัมพันธมิตรได้เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้อังกฤษขาดแคลนเสบียงอาหารถึงขั้นต้องขอให้ฝรั่งเศสช่วย หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์เพียงแต่นั่งฟังเฉย ๆ ไม่ได้คล้อยตามไปกับคำพูดของนาย ฟอน เดมบุชเช แต่อย่างใด โดยในรายงาน หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ทรงแสดงความเห็นวิจารณ์คำพูดของนาย ฟอน เดมบุชเช ว่าเป็นการโฆษณาชวนเชื่อด้วย ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า

“ตามความสนทนาทั้งนี้ กระทำให้ข้าพระพุทธเจ้ามีความเหนว้ย่อมเปนความประสงค์ของรัฐบาลเยอรมัน ข้อ 1 หยากทราบว่าการสยามจะมีท่าทางอย่างไร แลข้อ 2 ถึงอย่างไร ก็ประสงค์จะขู่ไว้ก่อนเพื่อป้องกันตามแต่จะได้อะไรให้ประเทศที่เปนกลางหันไปเข้าด้วยกับฝ่ายข้างสัมพันธมิตร โดยกล่าวให้เชื่อถือว่าเยอรมันคงจะรักษาตัวอยู่ได้ จะไม่ล้มจมตามความหวังของข้างฝ่ายสัมพันธมิตร ราชทูตของประเทศที่เปนกลางประจำนครเบอรลินทุก ๆ คน คงจะได้รับคำเจรจาของนาย ฟอน เดมบุชเช เช่นเดียวกันกับข้าพระพุทธเจ้าตั้งนี้ทั้งสิ้น แลนาย ฟอน เดมบุชเช มาเปนปลัดของฉลองนั้นเล่า ก็เพื่อสำหรับจะให้เปนเจ้าพนักงานนำที่ทำ Propaganda อันนี้เอง” (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2459 – 2460)

จากตัวอย่างรายงานบางฉบับของหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ จะเห็นได้ว่าทรงมีความเป็นกลางในการรายงานข่าวสารจากเยอรมนี ส่งมายังกระทรวงการต่างประเทศสยาม ไม่ได้ทรงลำเอียงเข้าข้างเยอรมนีหรือคล้อยตามการโฆษณาชวนเชื่อของเยอรมนีทั้งหมดแต่อย่างใด ส่งผลให้แม้สถานทูตสยาม ณ กรุงเบอร์ลินจะเป็นช่องทางสำคัญในการที่รัฐบาลเยอรมันจะใช้ในการส่งข่าวสารจากฝ่ายเยอรมนีมายังรัฐบาลสยาม แต่ข่าวสารดังกล่าวก็ยังคงผ่านการกลั่นกรองจากอัครราชทูตสยามที่มีความเป็นกลาง ไม่ได้ทรงนิยมเยอรมนีเป็นพิเศษอีกต่อหนึ่ง ส่งผลให้การเผยแพร่ข่าวสารโฆษณาชวนเชื่อของเยอรมนีผ่านช่องทางดังกล่าวมีอุปสรรคเช่นกัน

4. สยามประกาศสงครามกับเยอรมนีและออสเตรเลีย-ฮังการี

ในวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2460 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตัดสินพระทัยประกาศสงครามกับเยอรมนีและออสเตรเลีย-ฮังการี โดยในประกาศกระแสพระบรมราชโองการประกาศสงครามได้ทรงอ้างเหตุผลจากการที่เยอรมนีทำสงครามเรือดำน้ำโดยไม่ชี้ชัดจำกัด เป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ

ขาดความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ สยามจึงต้องร่วมมือกับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรเพื่อรักษาความชอบธรรม (เพ็ญศรี ติ๊ก, 2554, 175) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากอุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร ส่งผลให้หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ เพิ่งได้รับทราบข่าวการประกาศสงครามของสยามในวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ.2460 นอกจากนี้หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ ยังทรงพบว่าในคำแปลกระแสพระบรมราชโองการประกาศสงคราม มีคำผิดและคำที่แปลคลาดเคลื่อนหลายคำ จึงต้องทรงจัดการแก้ไขให้ถูกต้องก่อนนำไปยื่นต่อกระทรวงการต่างประเทศเยอรมันและออสเตรีย-ฮังการี แต่ขณะที่ทรงแก้ไขเอกสารอยู่นั้น นายอาร์thur ซิมเมอร์มันน์ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศของเยอรมนี ได้ทราบข่าวการประกาศสงครามของสยามจากสำนักข่าวรอยเตอร์ก่อน จึงมีคำสั่งให้นาย ฟอน เดมบุชเซเข้าพบหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ในวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ.2460 เพื่อสอบถามข้อเท็จจริง เมื่อหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์รับสั่งตอบนาย ฟอน เดมบุชเซว่าข่าวการประกาศสงครามของสยามเป็นความจริง และพระองค์กำลังจะยื่นเอกสารต่อกระทรวงการต่างประเทศเยอรมัน นาย ฟอน เดมบุชเซก็แสดงกิริยาโกรธเคือง พูดทำนองทวงบุญคุณว่าเยอรมนีได้เคยช่วยเหลือสยามไม่ให้ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์มิได้ทรงโต้ตอบ เพียงแต่ทรงทักท้วงเรื่องที่นาย ฟอน เดมบุชเซอ้างว่าเยอรมนีมีบุญคุณต่อสยาม และทรงขอให้ชี้แจงเรื่องนี้ แต่นาย ฟอน เดมบุชเซก็ไม่อาจชี้แจงได้ หลังจากนั้นช่วงเย็นวันเดียวกัน หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ได้นำเอกสารที่ทรงแก้ไขเสร็จแล้วไปยื่นต่อกระทรวงการต่างประเทศเยอรมันและออสเตรีย-ฮังการี พร้อมกับทรงขอหนังสือเดินทางออกจากเยอรมนี แต่เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศเยอรมันไม่ยอมออกหนังสือเดินทางให้ โดยอ้างว่าจะต้องรอให้ ดร. แอร์วิน เรมี (Dr. Erwin Remy) อุปทูตเยอรมันและนายเอมิล ไคล์ (Emil Keil) อุปทูตออสเตรีย-ฮังการีเดินทางออกจากสยามกลับมาถึงประเทศของตนก่อน จึงจะออกหนังสือเดินทางให้คณะทูตสยามได้ หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์จึงต้องทรงรอถึงวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ.2460 เมื่อคณะทูตเยอรมันและออสเตรีย-ฮังการีเดินทางออกจากสยามโดยใช้เรือฟัลสเตรีย (Falstria) สัญชาติเดนมาร์กแล้ว จึงทรงสามารถเดินทางออกจากเยอรมนีไปยังเดนมาร์กได้ โดยทรงมอบหมายให้สถานทูตเดนมาร์กในเยอรมนีดูแลรักษาผลประโยชน์ของสยามในเยอรมนีแทน (มานิจ ชุมสาย, 2519, 16 – 25; สุจิตรา ศิริโปล์, 2528, 73 – 74) ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2461 หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ก็ได้เป็นหนึ่งในผู้แทนของสยามร่วมกับพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรัสยศศักดิ์ กฤดากร อัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีส และพระยาพิพัฒน์โกษา อัครราชทูตสยามประจำกรุงโรม เข้าร่วมการประชุมสันติภาพที่พระราชวังแวร์ซายส์ด้วย (เพ็ญศรี ติ๊ก, 2554, 176)

5. บทสรุป

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ขึ้นใน พ.ศ.2457 แม้ในช่วงต้นของสงครามสยามจะมีนโยบายเป็นกลาง แต่สยามก็มีการติดตามข่าวสถานการณ์สงครามอย่างใกล้ชิด ขณะที่ประเทศคู่สงครามทั้งฝ่ายสัมพันธมิตรและฝ่ายมหาอำนาจกลางก็มีความพยายามเผยแพร่ข่าวสารการโฆษณาชวนเชื่อเข้ามาในสยามเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ข่าวสารที่เผยแพร่เข้ามาในสยามมักจะเป็นข่าวจากฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นหลัก เนื่องจากสายโทรเลขของเยอรมนีถูกตัดขาด และเยอรมนีไม่มีอาณานิคมติดกับสยาม สถานทูตสยาม ณ กรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี ซึ่งมีหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์เป็นอัครราชทูตประจำอยู่ จึงเป็นช่องทางสำคัญในการเผยแพร่ข่าวสารของเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการีเข้ามาในสยามระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 อย่างไรก็ตาม หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ไม่ได้ทรงนิยมเยอรมนีมาก่อน อีกทั้งยังทรงรายงานข่าวสารตามที่ทรงพบเห็นหรือได้รับมาโดยตรงไปตรงมาไม่มีอคติ ในกรณีที่เยอรมนีทำผิดกฎหมายระหว่างประเทศก็ทรงวิจารณ์ตามตรง ข่าวสารฝ่ายเยอรมนีที่ส่งมายังกระทรวงการต่างประเทศสยาม ผ่านทางสถานทูตสยาม ณ กรุงเบอร์ลิน จึงต้องผ่านการกลั่นกรองมาก่อนไม่สามารถเผยแพร่ได้โดยไม่มีอุปสรรคแต่อย่างใด

บรรณานุกรม

- เทพ บุญตานนท์. (2559). *การเมืองในการทหารไทย สมัยรัชกาลที่ 6*. มติชน.
- เพ็ญศรี ตึก. (2554). *การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงสิ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม)* (พิมพ์ครั้งที่ 3). ราชบัณฑิตยสถาน.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2552). *พระราชากับคหบดีแห่งชนบท (พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ถึงนายเมย์นาร์ด วิลโลบี คอลเชสเตอร์ - วีเมซ คหบดี)*. วชิราวุธวิทยาลัย.
- มานิจ ชุมสาย. (2519). *ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 1* บันทึกจากแฟ้มเอกสารของสถานทูตไทย ณ กรุงบอน. พิทยาการ.
- ราตรี วานิชลักษณ์. (2519). *ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเยอรมนีตั้งแต่ พ.ศ. 2405 – 2460* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository. <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/25425>
- โรจน์ จินตมาศ. (2531). *แนวความคิดของผู้นำไทยเรื่อง “ชาติ” กับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. TU Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:163746
- ศิวพล ชมภูพันธ์. (2560). *กลุ่มนิยมเยอรมนีในสยาม (พ.ศ.2457-2460) : ความเคลื่อนไหว ปฏิกริยาและข้อสังเกตบางประการ*. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*, 2(1), 33-61.
- ศิวพล ชมภูพันธ์. (2564). *สงครามโลกครั้งที่ 1 กับการระบุดัตตของสยามในสังคมระหว่างประเทศ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chula Digital Collections. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/5353/>
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2457). *กต.65.3/11: เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ “สงครามใหญ่ในประเทยุโรป ทางสถานทูตสยามกรุงเบอร์ลิน (ตอน 1)”*. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2457 – 2458). *กต.65.3/12: เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ “ข่าวสงครามในประเทยุโรป ทางสถานทูตสยาม กรุงเบอร์ลิน (ตอน 2)”*. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2458 – 2460). *กต.65/18: เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ “สถานทูตสยามในยุโรปขอเงินค่าของแพงเนื่องจากมหาสงคราม”*. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2459). *กต.65.3/29: เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ “ถวายคำสปีชของเอกอรรคมหาเสนาบดีเยอรมัน ซึ่งกล่าวโต้แย้งคำเจรจาของลอร์ดเกรย์ เหตุสงคราม”*. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2459 – 2460). *กต.65.1/36: เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ “ประเทศอเมริกาขาดทางไมตรีกับเยอรมัน”*. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
- สุจิรา ศิริโปล์. (2528). *พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสงครามโลกครั้งที่ 1*. คณะกรรมการมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
- เฮลล์, สเตฟาน. (2560). *สยามกับมหาสงครามโลกครั้งที่ 1* ประวัติศาสตร์สากล. ริเวอร์ บุ๊คส์.